

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף ע"ב

(בעמ' הקודם)

קושיא על חכמים: ואי אין הדמים ראייה ליהוי ביטול מקח: אמנם לדעת חכמים אין הדמים ראייה, אבל שיתבטל המקח (והמוכר יחזיר לו את הכסף והקונה יחזיר לו את הצמד), כיון שהקונה שילם יותר משישית מהשווי של הצמד, והדין הוא שאם המוכר מכר ביותר משישית מהשווי המקח בטל.

וכי תימא: ואם תרצה לתרץ שלדעת חכמים אין ביטול מקח במוכר יותר משישית (= אין הכוונה שלדעת חכמים מותר למכור ביותר משישית משווי המקח, שהרי זהו איסור תורה של אונאה, אלא הכוונה שאמנם המוכר עבר על איסור אונאה אבל אין המקח בטל), זה אי אפשר לומר, שהרי למדנו במשנה במס' בבא מציעא - רבי יהודה אומר, המוכר ספר תורה וכו' ביותר משישית משוויים אין לזה דין אונאה ואין המקח בטל, אמרו לו חכמים רק לעבדים שטרות וקרקעות אין אונאה אבל לספר תורה וכו' יש דין אונאה. ע"כ המשנה שם. מוכח שלדעת חכמים יש ביטול מקח במוכר יותר משישית.

תירוץ: מאי 'אין דמים ראייה' נמי דקתני, דהוי ביטול מקח: כוונת חכמים במשנה ש'אין הדמים ראייה' שהמקח בטל כיון שהקונה שילם יותר מהשווי של הצמד. (כלומר חכמים באו לומר שהקונה לא יכול לתבוע מהמוכר שביאי לו גם את הבקר כיון ש'אין הדמים ראייה', אבל המקח בטל מחמת האונאה).

תירוץ נוסף: ואיבעית אימא: חכמים אמרו שיש דין אונאה וביטול מקח רק במקרה שהקונה יכל לטעות בשווי של החפץ שקנה, כגון שמכר לו חפץ ששווה חמש בשבע, שבמקרה כזה המקח בטל כיון שזה מקח טעות, אבל במקרה של משנתנו שמכר לו צמד ששווה מעט מאוד בסכום כ"כ גבוה של מאתיים זוז, הרי הקונה לא טעה בשווי של הצמד, ואין זה מקח טעות, ולכן אנו אומרים שהקונה נתן למוכר מתנה.

משנה: המוכר את החמור לא מכר כליו, נחום המדי אומר מכר כליו: יתבאר בגמרא.

רבי יהודה אומר פעמים מכורין פעמים אינן מכורין וכו': היה החמור לפניו והכלים של החמור היו על החמור, אם אמר הקונה למוכר 'מכור לי חמורך זה', הכלים מכורין. כי 'חמורך זה' הכוונה כמות שהוא עם הכלים שעליו. אבל אם אמר למוכר 'חמורך הוא' אין כליו מכורין. כי 'חמורך הוא' כוונתו לומר 'אם זהו חמורך תמכור לי אותו', ואם כן הרי זה כמוכר חמורו בסתם בלי לפרש על הכלים. (ולדעת רבי יהודה אפילו כשהכלים נמצאים על החמור לא קנה את הכלים).

גמרא: אמר עולא: תנא קמא ונחום המדי שנחלקו במוכר חמור האם מכר גם את כליו או לא, המחלוקת שלהם היא בכלים של 'משאוי' כגון שק, ודיסקיא (= שמניחים בתוכו מטען משא ומניחים על החמור), וכומני (= מרכבת נשים, ומכיון שאין דרך אשה לרכב על החמור היא נחשבת כ'משא').

לדעת תנא קמא סתם חמור עשוי לרכיבה ולא למשא, ולכן המוכר חמור בסתם לא מכר את כלי המשא שלו. ולדעת נחום המדי סתם חמור עשוי למשאוי ולא לרכיבה, ולכן המוכר אותו מכר גם את כלי המשאוי שלו.

אבל אוכף (= מושב מעץ המונח על המרדעת), ומרדעת (= כר שעליה מונחת המרדעת), קילקלי (= רצועה שקושרים איתה את האוכף), וחבק (= סוג נוסף של רצועה) - לכו"ע נמכרים עם החמור, כי הם כלים העשויים גם לרכיבה וגם למשאוי.

קושיא: מיתיבי - חמור וכליו אני מוכר לך ה"ז מכר את האוכף ואת המרדעת ואת הקילקלי ואת החבק, אבל לא מכר שק ודיסקיא וכומני. ובזמן שאמר לו היא וכל מה שעליה הרי כולן מכורין: אם המוכר אמר לקונה 'חמור וכליו אני מוכר לך' הוא מכר גם את האוכף ואת המרדעת ואת הקילקלי ואת החבק (שהם כלים העשויים גם למשא וגם לרכיבה), אך לא את את השק והדיסקיא (שהם כלי משא). וכדעת רבנן. אלא אם כן אמר לו במפורש 'היא וכל מה שעליה'.

טעמא דא"ל חמור וכליו הוא דקני אוכף ומרדעת, הא לא א"ל הכי לא: מהברייתא מוכח שדוקא אם המוכר אמר לקונה 'חמור וכליו אני מוכר לך' הוא מכר גם את האוכף ואת המרדעת ואת הקילקלי ואת החבק, אבל אם היה אומר לו

'חמור אני מוכר לך' הם לא היו נמכרים עם החמור. וזה קושיא על עולא שאמר שלכו"ע הם נמכרים עם החמור.

תירוץ: הוא הדין דאע"ג דלא אמר ליה חמור וכליו נמי אוכף ומרדעת מכורין, והא קמ"ל דאע"ג דאמר ליה חמור וכליו שק ודיסקיא וכומני לא קני: באמת אפילו אם היה מוכר לו חמור בסתם היו האוכף והמרדעת נמכרים עם החמור. והברייתא באה לחדש שלדעת רבנן אפילו אם הוא יאמר 'חמור וכליו אני מוכר לך' זה לא יועיל לשק ודיסקיא.

שאלה: מאי 'כומני'? תשובה: אמר רב פפא בר שמואל מרכבתא דנשי: כפי שביארנו למעלה.

איבעיא להו בעודן עליו מחלוקת אבל בשאינן עליו מודה להו נחום המדי, או דלמא בשאינן עליו מחלוקת אבל בעודן עליו מודו ליה רבנן לנחום? האם המחלוקת של רבנן ונחום המדי היא כשהכלים על החמור, אבל כשהם לא על החמור נחום המדי מודה שהם לא נמכרים עם החמור. או שהמחלוקת היא כשהכלים אינם על החמור, אבל כשהם על החמור רבנן מודים שהם כן נמכרים עם החמור.

ת"ש 'ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שעליו' הרי כולן מכורין: זו היא הברייתא שהובאה מקודם. מדברי הברייתא מוכח שמדובר במקרה שהכלים נמצאים על החמור. וברישא אומרת הברייתא שאם אמר לו 'חמור וכליו אני מוכר לך' לא מכר את השק והדסקיא. כלומר אפילו שהם נמצאים על החמור. ואם כן -

אי אמרת בשלמא בעודן עליו מחלוקת, הא מני רבנן היא, אלא אי אמרת בשאינן עודן עליו מחלוקת אבל בעודן עליו דברי הכל מכורין, הא מני? אם נאמר שהמחלוקת של רבנן ונחום המדי היא כשהכלים עומדים על החמור ובכל אופן סוברים רבנן שהשק והדסקיא לא נמכרים. אם כן הברייתא הולכת כדעת רבנן ולכן המוכר חמור וכליו בסתם לא מכר אותם, אלא אם כן יאמר בפירוש 'חמור וכל מה שעליו'.

אבל אם נאמר שהמחלוקת שלהם היא כשהכלים אינם על החמור אבל כשהם על החמור לכו"ע נמכרים גם השק והדסקיא, אם כן הברייתא אינה מתאימה עם אף דעה. כי אפילו לדעת רבנן השק והדסקיא אמורים להימכר עם החמור!

ואם כן מוכח שהמחלוקת שלהם היא כשהכלים נמצאים על החמור.

דחיה: לעולם בשאין עוֹדן עליו מחלוקת, ורבנן היא, ואימא ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שראוי להיות עליו: יתכן שהמחלוקת שלהם כשהכלים אינם על החמור, והברייתא באמת מדברת כשהכלים אינם על החמור, כי כוונת הברייתא - בזמן שאמר לו 'הוא וכל מה שראוי להיות עליו' אז גם השק והדסקיאי מכורים. (אבל אם הם היו עליו, גם אם לא היה אומר זאת, הם היו נמכרים עם החמור).

תא שמע רבי יהודה אומר פעמים מכורין פעמים שאינן מכורין. מאי לאו אמאי דקאמר תנא קמא קאי רבי יהודה: רבי יהודה במשנתנו אומר "פעמים (הכלים) מכורין פעמים אינן מכורין. כיצד? היה חמור לפניו וכליו עליו ואמר לו 'מכור לי חמורך זה' הרי כליו מכורין". רבי יהודה ודאי מדבר במקרה שהכלים על החמור. ולכאורה הוא בא לחלוק על רבנן ונחום המדי. ואם כן מוכח שגם הם נחלקו כשהכלים על החמור!

דחיה: לא רבי יהודה מלתא אחריתי קאמר: רבי יהודה אינו חולק על אותו המקרה שהם נחלקו בו. אלא הם נחלקו כשהכלים אינם על החמור, אבל כשהכלים על החמור לכו"ע כליו מכורים. ועל כך חולק רבי יהודה שגם כשהכלים על החמור יש מקרים שהם לא מכורים.

א"ל רבינא לרב אשי ת"ש 'מכר את הקרון לא מכר את הפרדות', ותני רב תחליפא בר מערבא קמיה דרבי אבהו 'מכר את הקרון מכר את הפרדות', וא"ל והא אנן 'לא מכר' תנן. וא"ל איסמיה? וא"ל לא תתרגם מתניתך באדוקים בו. מכלל דמתני' בשאין אדוקים בו: למדנו במשנה הקודמת 'מכר את הקרון לא מכר את הפרדות' (המושכות את הקרון). ורב תחליפא שנה לפני רבי אבהו ברייתא שאומרת להיפך שהוא כן מכר את הפרדות. ואמר לו רבי אבהו - במשנה כתוב להיפך כנ"ל. שאל אותו רב תחליפא - האם להסיר את הברייתא הזו מהלימוד שלי? אמר לו רבי אבהו - לא, אלא תסביר את הברייתא שהיא מדברת במקרה שהפרדות מחוברות לקרון ולכן הם נמכרות איתו. ואילו המשנה מדברת במקרה שהם לא מחוברים בו ולכן הם לא נמכרות איתו.

ומדרישא בשאין עוֹדן עליו, סיפא נמי בשאין עוֹדן עליו: ומכיון שהמשנה הקודמת שהיא הרישא של המשנה שלנו מדברת בפרדות לא מחוברות לקרון, אם כן גם המשנה שלנו מדברת בכלים שאינם מחוברים לחמור!

דחייה: אדרבה, אימא רישא 'אבל לא מכר לא את העבדים ולא את האנתיקי'.
 ואמרינן מאי אנתיקי? אמר רב פפא עיסקא דבגוה: אם כן, נלך עוד יותר לרישא,
 דהיינו למשנה בתחילת הפרק. "המוכר את הספינה מכר את התורן.. אבל לא מכר
 לא את.. ולא את האנתיקי". ושאלנו בגמרא מה זה 'אנתיקי'? וביאר רב פפא
 הסחורה שבתוך הספינה.

ומדרישא בעודן עליו סיפא נמי בעודן עליו! אלא תנא מילי מילי קתני: ואם
 המשנה בתחילת הפרק מדברת במוכר סחורה שבתוך הספינה, אם כן גם המשנה
 שלאחר מכן לכאורה צריכה לדבר בפרדות המחוברות לקרון. אך הרי זה אינו נכון,
 כפי שהוכחנו למעלה שהם לא מחוברות בו.

אלא בהכרח שהתנא שנה דבר דבר בפני עצמו. ואין קשר בין המשנה הראשונה
 לשניה והשלישית, אלא אחת מדברת במקרה שהם מחוברים (הכלים או העיסקה
 או הפרדות) והאחרת כשאין מחוברים.

*

אמר אביי, ר"א ורשב"ג ור' מאיר ורבי נתן וסומכוס ונחום המדי, כולם
 סוברים שכשאדם מוכר משהו לחבירו, כוונתו למכור אותו ואת כל כלי תשמישו.
 דברי התנאים כבר הובאו לעיל במשניות ובגמ'. [אמנם אין סברתם שווה, אלא לכל
 אחד מהתנאים הנ"ל יש סברא אחרת, ויש מהם מי שסובר שכלי תשמיש זה בטל לגבי דבר
 פלוני ולא בטל לגבי דבר אחר, ויש מהם מי שסובר אחרת, וכוונת הגמ' שבאופן כללי
 התנאים הנ"ל מוסיפים כלי תשמיש יותר מחכמים שנחלקו עליהם].

*

למדנו במשנתנו - רבי יהודה אומר פעמים מכורין וכו':

שאלה: **מאי שנא וכו'**: מה ההבדל אם הקונה אמר למוכר 'מכור לי חמורך זו' או
 שאמר לו 'מכור לי חמורך הוא'?

תשובה: **אמר רבא**: כשהוא אמר לו 'חמורך זו' הרי הוא יודע שזה החמור של
 המוכר, ואין כאן שני חמורים, ומדוע הוא אמר לו כך? אלא בהכרח שכוונתו לומר לו
 'תמכור לי את החמור הזה כמו שהוא' דהיינו עם כליו. וכשהוא אמר לו 'חמורך הוא'
 משמע שהוא שאל אותו 'האם חמורך הוא ותמכור לי אותו?' ולכן לא מכר את כליו,
 לפי שלדעת רבי יהודה המוכר את החמור סתם לא מכר את כליו אפילו אם הם
 עליו.

משנה: המוכר את החמור: סתם. מכר את הסיח: בנו של החמור נקרא 'סִיח'.

מכר את הפרה לא מכר את בנה: הגמ' תבאר כמה שונה פרה מחמור.

מכר אשפה מכר זבלה: אם מכר מקום עמוק ג' טפחים או גבוה ג' טפחים שהוא רגיל להניח שם את זבל בהמותיו, מכר גם את הזבל שבתוכו.

מכר בור מכר מימיה: מכר בור של מים מכונסים, מכר אף את המים שבבור.

מכר כוורת מכר זכורים.

מכר שובך מכר יונים: כלומר את היונים שבשובך ואת הבאים לתוכו.

הטעם בכל הנ"ל לפי שהם בטלים לגבי הקבועים (- הזבל בטל לגבי האשפה, המים בטלים לגבי הבור, וכו'), אבל אם מכר את הזבל לא מכר את האשפה, ואם מכר את המים לא מכר את הבור וכו'.

גמרא: שאלה: היכי דמי: איך מדובר לגבי מכר את החמור שמכר את הסיח ואילו מכר את הפרה לא מכר את בנה? אם הוא אמר למוכר שימכור לו 'היא ובנה' א"כ גם לגבי פרה מכר את בנה. ואם הוא לא אמר לו 'היא ובנה' ולכן לגבי פרה לא מכר את בנה כיון שהתנא של משנתנו סובר שאין הבן נמכר בכלל האם כיון שהם גופים מחולקים, והבן יכול להיות ללא אמו, א"כ גם לגבי חמור לא מכר את בנה.

תשובה: אמר רב פפא: באמת כשהוא מוכר חמור ופרה פשוט לתנא של משנתנו שאין הבן בכלל, אלא שכאן מדובר שהמוכר אמר לו 'אני מוכר לך פרה מניקה / חמור מניקה', שלגבי פרה אפשר לומר שכוונתו למכור לו פרה שנותנת חלב ולכן לא מכר את בנה, אבל לגבי חמור אין לקונה שום צורך בחלב של החמורה, ובהכרח שכוונתו למכור לו חמורה שיש לה וולד, ולכן מכר את הסיח.

ואמאי קרי ליה סיח? הגמ' שואלת מדוע הבן של החמור נקרא 'סיח'. ומשיבה: **שמהלך אחר סיחה נאה:** דהיינו שהסיח הולך למקום שהאדם חפץ ע"י שקורא לו בנחת וברמיזה, אבל חמור זקן צריך להכותו במרדע.

*

א"ר שמואל בר נחמן א"ר יוחנן מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים וגו': הפסוק הוא - "על כן יאמרו המושלים באו השבון תבנה ותכונן עיר סיחון". פשטות הפסוק היא על סיחון שנלחם במלך מואב הראשון ולקח את כל ארצו מידו, ואז התנבאו בלעם וחבריו שסיחון ינצח את מואב. אמנם, פסוק זה לכאורה מיותר,

שמה התורה באה להשמיע לנו בזה, אלא הוא נכתב לדרשה על המושלים ביצרים וכו'. הגמ' דורשת את הפסוק:

"המְשָׁלִים", אלו המושלים ביצרים: הצדיקים.

"בְּאוֹ הַשְּׁבוֹן", בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה: מה שהפסיד מלהרוויח בגלל שהתעסק במצווה, או שנתן צדקה ונחסר ממונו, כנגד השכר המרובה שיקבל לעתיד.

ושכר עבירה כנגד הפסדה: שבא להרוויח מהעבירה שעושה עכשיו כנגד ההפסד שיפסיד הרבה יותר בעתיד.

"תִּבְנֶה וְתִכּוֹנֵן", אם אתה עושה כן: לחשב את ההפסד כנגד השכר, תבנה בעולם הזה ותכוון לעולם הבא.

"עֵיר סִיחון", אם משים אדם עצמו כעֵיר (= בן החמור) זה שמהלך אחר סיחה נאה: דהיינו שמתפתה אחר יצרו ובדברי האפיקורסים ואינו מושל ביצרו.

מה כתיב אחריו כי **אש יצאה מחשבון וגו' :** מה נאמר בפסוק שלאחריו - **"כִּי אֵשׁ יִצָּא מִחֲשׁבוֹן לְהִבֶּה מִקְרִית סִיחון אֲכָלָה עַר מוֹאֵב בְּעַלִּי בְּמוֹת אֲרֹנָן".** הגמ' דורשת את הפסוק:

תצא אש ממחשבין: מהצדיקים המחשבים חשבוננו של עולם, ותאכל את שאינן מחשבין.

ו"לְהִבֶּה מִקְרִית סִיחון", מקרית צדיקים שנקראו שיחין: תצא להבה מהצדיקים שנקראו 'אילנות' (= שנאמר **"צִדִּיק כְּתָמָר יִפְרֹחַ כְּפָרֵז בְּלִבְנוֹן יִשְׁגָּה"**). וראה ברשב"ם הביא עוד פסוקים).

ועל אותה האש נאמר **"אֲכָלָה עַר מוֹאֵב"**, דהיינו שהיא תאכל את המהלך אחר יצרו כעֵיר זה שמהלך אחר סיחה נאה ("ער מואב" מרמז על עֵיר זה וכו').

"בְּעַלִּי בְּמוֹת אֲרֹנָן" אלו גסי הרוח: ואותה האש תאכל גם את גסי הרוח המגביהים את דעתם ככמות ארנון.

ונירים: בהמשך שם נאמר **"וַיִּנְרָם אָבֵד חֲשׁבוֹן עַד דִּיבוֹן וַנְּשִׂים עַד נִפְחַ אָשְׁרַ עַד מִיִּדְבָּא".** הגמ' דורשת את הפסוק:

"וַיִּרְאֵם", אמר רשע אין רם, "אֶבֶד הַשָּׁבוֹן", אבד חשבוננו של עולם: כלומר אין דין ואין דין.

"עד דִּיבּוֹן", אמר הקב"ה המתן עד שיבא דין.

"וַיִּנְשֵׂים עַד נִפְח" עד שתבא אש שאינה צריכה ניפוח: כלומר אש של גיהנום שמנופח מעצמו.

"עַד מִיִּדְבָּא" עד שתדאיב נשמתן: עד שתצטער נשמתם. ואמרי לה עד דעביד מאי דבעי: עד שיעשה הקב"ה מה שהוא רוצה לרשעים לעולם הבא, שבעולם הזה דרכם של רשעים צלחה כדי להענישם בעולם הבא. (= "מידבא" מל' מאי דבעי).